Forvaltningsplan bygninger i SLM 2017 – 2020

Hovedmål

Innsamling og bevaring skal være målrettet og ha høy kvalitet.

Tradisjonelt håndverk og immateriell kompetanse skal dokumenteres, bevares og fremmes

Innledning

Stiftelsen Lillehammer museum (SLM) er en vitenskapelig institusjon som har som formål å samle inn, dokumentere og formidle kunnskap om materielle og immaterielle kulturminner, fortrinnsvis for tiden etter reformasjonen.

Museets samlinger skal forvaltes i henhold til gjeldene praksis for vedlikehold og oppfølging av vernede og fredete bygninger.

Tilstandsvurderinger foretatt i 2015 og 2016 viser at det er store etterslep med vedlikeholdet i SLM. For å håndtere dette legges det opp til en plan og strategi som er beskrevet under.

Bygningssamlingene

SLM består av museumsenhetene Aulestad, Bjerkebæk, Maihaugen, Norges olympiske museum og Norges Postmuseum, samt (Norsk Håndverksinstitutt) og Opplandsarkivet avdeling Maihaugen. Bygningsmassen i SLM er inndelt i roder. Rodene forvaltes av håndverkerne som har et ansvar som huseier. I dette ligger årlig tilsyn og oppdatering av tilstanden i FDV-programmet Primus. De ulike museumsenhetene er inndelt i følgende bygningsmasse:

Aulestad – Det er 5 fredete bygninger på Aulestad: Hovedbygning, drengestue (eksteriør), vognskjul, låve (eksteriør) og Folkestue (eksteriør). I tillegg er det 4 ikke fredete bygninger: bolighuset, stabburet, garasjen og dukkestua.

Bjerkebæk – Her er det 5 fredete bygninger: publikumsbygningen som åpnet i 2007, Dalseggstua, Røssum, Gjestehuset og hønsehuset.

Maihaugen – Samlingene består av 195 antikvariske bygninger. Av disse er flg bygninger fredet: Garmo stavkirke, Fiskerkapellet, Melbyloftet Bjørnstad, Isumkapellet, Isumstua, Dagsgardloftet, Per Gynt loftet, Hjeltarstua Skjåktunet. I tillegg kommer en del installasjoner som også krever oppfølging og vedlikehold men som ikke karakteriseres som bygning. Det er i tillegg 18 ikke antikvariske bygninger på Maihaugen med hovedbygningen på 10.000 kvm som den mest krevende.

I tillegg til bygningssamlingene er det mange historiske hager og et omfattende kulturlandskap som skal pleies.

Rutiner

Som nevn er bygningsmassen inndelt i roder. Alle håndverkere er tildelt en rode og har i tillegg delansvar på en annen rode. Alt arbeidet utføres etter antikvariske føringer. På den ikke antikvariske bygningsmassen innleies det i hovedsak eksterne firma til større arbeider. Det forefallende arbeidet utføres av SLM's eget personell.

Arbeidene dokumenteres i FDV programmet Primus. Her legges det inn tekst og bilder som gjør at man har en dokumentasjon på alt som utføres. I Primus er også teknisk tilstand for hver bygning skrevet inn.

Året deles inn i 3 hovedsesonger. Sommerhalvåret brukes med unntak av ferieperioden til større vedlikeholdsoppgaver iht. årsplan evt. oppdukkende skader. I ferieperioden utføres mindre arbeider, kalt rodearbeid. Dette tilrettelegges for turistene så langt det er mulig. De større vedlikeholdsoppgavene gjøres også tilgjengelig for turister og det legges vekt på å synliggjøre historisk håndverk. Vi erfarer at turister har stor interesse for «ekte» hus og ekte arbeider i stedet for kopiløsninger.

I den kalde årstiden gjøres arbeider innendørs dersom det ikke er tidsavhengige oppgaver ute. Dette kan være vindus- og dørrestaurering på snekkerverkstedet, dokumentasjonsoppgaver i Primus, Damm og tilsv. Avdelingen har nødvendig utstyr for helårsarbeid med «tak over tak»-løsninger.

Arbeidene utføres etter samme mal som nyttes ifm arbeid på fredete bygninger. Dersom det ikke skal gjøres endringer i forhold til eksisterende løsning anses dette som ordinært arbeid uten avklaringer. Dersom noe skal endres må endringen avklares internt med Kulturhistorisk avdeling og evt. fredningsmyndighetene. Begrunnelser for slike valg skal dokumenteres i Primus.

Forebyggende vedlikehold.

Vi er opptatt av å stanse forfallet ved å bruke tiltak som gjør at bygningen kan stå uten forverring av tilstand. Dette er f. eks takrenner, varatak som bølgeblikk, terrengjusteringer, hogst og fjerning av vegetasjon. Poenget er å hindre utvikling av skader på bygningskroppen, det originale materialet.

Utvikling av museet.

Selv om SLM har store etterslep er det også viktig å utvikle museene videre. Dette arbeidet vil foregå parallelt med det ordinære vedlikeholdet. Maihaugen har vært i en oppbyggingsfase bygningsmessig i snart 25 år og vil fortsatt være det i planperioden. Eksempler på utviklingsoppgaver i perioden:

- Maihaugen har fått godkjent reguleringsendring for skogteigen nordover mot Nybu, dette området vil nå bli planlagt og utformet. Her kan snart publikum møte Mesnaelvas betydning for Lillehammer og håndverkets rolle i elvemiljøet. Vi får også en forbedret parkeringsløsning.
- Det er etablert ei hyttegrend med første hytter på plass (Myklebu). I tillegg har Maihaugen Kinch-hytta som har stått i mange år. Det er lagt planer om flere hytter som vil utfylle dette området.
- Boligfeltet har med Dronningens barndomshjem fra 1935 fått et annen dimensjon med stor interesse fra media og publikum. Nå er det kun 1960-talls huset som mangler før boligfeltet er ferdigstilt.
- Grepet med å flytte håndverksmiljøene ut fra DGV til byen har vært vellykket. Hvert år frem til 2021 vil det komme nye verkstedsmiljøer.
- Lekestuer. I sammenheng med Boligfeltet settes det opp historiske lekestuer fra 1910, 1950 og 1990-tallet. Dette er et ledd i «Barnes Maihaugen».

Målsetning

Det er et nasjonalt mål at alle vernede og fredete bygninger skal ha et tilfredsstillende vedlikeholdsnivå (TG 1) innen 2020. Det tilsvarer rundt 40 bygninger pr år og det er ikke realistisk. Vår målsetning er derfor å få stanset forfallet og få en vesentlig forbedring i tilstanden for de mest

prioriterte bygningene på museet.

Strategi - hvordan skal vi jobbe fremover for å nå målene:

- Prioritering av bygningsmassen.

SLM har utarbeidet en prioriteringsliste for bygningsmassen, vedlegg 1. Dette på bakgrunn av en veileder utgitt av Kulturrådet. Denne listen danner grunnlaget for hvilken del av bygningsmassen som først skal vedlikeholdes, og det er også med metodevalg i tiltaksplanen. Listen viser også lavere prioriterte bygninger, og den vil reise problemstillinger som avhending og salg som mulige konsekvenser.

- Håndverksforskning.

Stiftelsen Lillehammer museum leder Handverksnett. Handverksnett og Byggnettverket har fått midler (750 000 kr) til et prosjekt som skal arbeide med utfordringene klimaendringene medfører for museene. Klimautfordringene vil gjøre at behovet for et «raskere» vedlikehold øker og det må settes mer fokus på det forebyggende arbeidet. I januar 2017 ble rapporten for Klimaprosjektet lagt frem i en samling på Maihaugen, og er nå avsluttet. Som en oppfølging av prosjektet initieres det nå relevant forskning på bygningsmassen. Dette er nødvendig for å ha troverdige argumenter for å forsere midler til vedlikehold. Registreringer viser at det fortsatt er et stort etterslep på vedlikehold og behov for økt kunnskap for å ta vare på denne bygningstypen for framtida. Det er gjennomført mange tiltak og forsøk med ulike metoder gjennom tiden for å ta vare på tømmerhusene. Erfaringene er ulike og det har resultert i at det brukes mange ulike metoder og perspektiv i bevaringsarbeidet. Det er derfor helt nødvendig å ha et sterkere forskningsmessig grep om arbeidet og en systematikk som kan bidra til å få ny kunnskap og en felles plattform for å ta vare på denne delen av norsk kulturarv. Vi har foreslår derfor et arbeid i tre faser:

Fase 2: Det nedsettes en programutviklingskomite som får ansvar for å utarbeide et programnotat for et forskningsprogram om tiltak for å bevare tømmerhusene for framtida.

Fase 3: Gjennomføring av et 5-årig forskningsprogram.

- Kulturlandskapet.

Skogen og parken på Maihaugen, som Anders Sandvig opprettet, har fått stå urørt alt for lenge. Nå er mye av skogen for høy og for tettvokst. Dette er vi i ferd med å få løsning på gjennom hogstplaner og tilgang på nødvendige ressurser via en rammeavtale med Mjøsen Skog. I planperioden vil dette arbeider kunne forseres.

Prioritering - planlagte større arbeider i perioden:

Hvor	Hva	Når
Isumkapellet	Skifte spontak	2017
Gaukstadsmia, håndverkskvartalet	Gjenoppføre bygningene. Tomtearbeider	Gjenoppføre 2017-2020
Prestegården, Kaptein~~d~~sgården	Ta av torvtak, skifte tak	2017-2019
Håndverksmiljø i byen	Lage miljøutstillinger iht plan	2017-2021. Åpner ifm håndverksdagen i september

Legge varatak	Finne egnede hus der dette kan gjøres, det betyr hus uten store konstruksjonsskader	2017-2020
Dronning Sonjas barndomshjem, 1935-huset	Tilbakeføre huset til 1935/1968.	Start 2015, ferdig til 2018 (avhengig av finansiering)
Melbyloftet Bjørnstad	Ta av torvtak, reparere skader og skifte tak	2019
Maihaugrestauranten	Skifte skifertak	2018-2019
Vognskjul Aulestad	Fjerne påbygg, restaurere	2018-2019
1915-huset	Ferdigstille 1. etg Moes dukketeater, aktivitetsrom i 2.etg	Åpner 2020
Fiskerkapellet	Skifte spontak, sikre grunnmur	2019
Oppdukkende prosjekter - 1960-talls hus - Bolig til Gaukstadsmia fra Tomtegata 5 el Kirkegata 51 - Utvidelse byen og flytting av hus internt - Hyttegrenda, tilkomst av nye hytter - Barnas Maihaugen. Lekehus skal etableres i boligfeltet	Erfaringsvis vil det være prosjekter av denne typen som også vil prege årsplanene i langtidsperioden.	2017-2020

Vurderinger - oppsummering

Det er fortsatt mange hus med store vedlikeholdsbehov. Brytningen mellom å jobbe tungt faglig, slik at hovedmålene i perioden oppnås, og gjøre nødvendige midlertidige sikringsarbeider må gå om hverandre.

Selv om den nasjonale 2020-målsettingen ikke er mulig vil vi fokusere på en arbeidsmetode som er klar til å møte fremtidens store utfordring med endret klima. Klimaendringene innebærer raskere og større forfall. Dette er det viktig å finne gode løsninger på, og her vil forskning være et viktig grep.